

Реалізація права на захист в судовому порядку

«Я МАЮ ПРАВО...» - закарбувалося у свідомості кожного з нас.

«Наші права обов'язково будуть захищені та поновлені у разі їх порушення» - переконані ми.

«Я відстою свої права та законні інтереси» - думає пересічний громадянин. Однак, куди бігти, до кого звертатися і з чого починати? Чудово, якщо ми можемо захистити свої права та інтереси в позасудовому порядку, скориставшись своїми «ораторськими» здібностями та мінімальним рівнем знань законодавства. Однак, інколи такий варіант дій не дає бажаного результату або взагалі є неможливий. Тому пропонуємо невеличку інструкцію із захисту прав в судовому порядку.

Однією із найважливіших гарантій забезпечення захисту прав та свобод особи є закріплення права на судовий захист безпосередньо в Основному законі України. Відповідно до ст. 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Тобто, суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець чи особа без громадянства вважають, що їх права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод. Відмова суду у прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до вимог законодавства, є порушенням права на судовий захист, яке згідно зі статтею 64 Конституції України не може бути обмежене.

Відповідно до статті 17 Закону України «Про судоустрій та статус суддів», система судоустрою України складається з місцевих судів, апеляційних судів та Верховного Суду.

Для розгляду окремих категорій справ відповідно до цього Закону в системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди.

Якщо особа пройшла всі судові інстанції в Україні, однак вважає (і для цього є законні підстави), що її права все ж залишилися належним чином незахищені чи порушені, особа може звернутися до Європейського суду з прав людини.

Суди спеціалізуються на розгляді цивільних, кримінальних, господарських, адміністративних справ. Наприклад, якщо спір виник із цивільних або ж з житлових, земельних, сімейних, трудових відносин – то слід звертатися до місцевого суду.

До адміністративного суду має право звернутися кожна особа, якщо вважає, що рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень порушені її права, свободи або інтереси. Тобто, адміністративний спір – це публічно-правовий спір, у якому хоча б однією зі сторін є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень.

Якщо ж в процесі здійснення особою господарської діяльності, при укладанні, зміні, розірванні і виконанні господарських договорів, у тому числі щодо приватизації майна, чи з інших підстав виник господарський спір – слід звертатися до господарського суду.

Якщо ж особа вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні у справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України, вона може звернутися з відповідною конституційною скаргою до Конституційного Суду України.

Порядок звернення до судових органів визначається: Цивільним процесуальним кодексом України, Кримінальним процесуальним кодексом України, Кодексом адміністративного судочинства України, Господарським процесуальним кодексом України, Законом України «Про Конституційний Суд України».

Прикро, що в Україні значна кількість порушених прав так і не відновлюються через елементарну необізнаність громадян з тим, що для цього потрібно робити. А насправді все не так складно як здається. Потрібно лише дізнатись про те, до якого суду треба звертатись і подати до нього позовну заяву. Далі йде стадія судового розгляду справи, яка й буде вирішувати суть суперечки. Результат розгляду справи багато в чому залежить від правильності складення позовної заяви і доказів, які надані для її підтвердження. Тому, саме на написання позовної заяви слід звертати особливу увагу при зверненні до суду.

Варто зайвий раз привернути увагу на той факт, що з 30.06.2016 року набрали чинності зміни до Конституції України. Основним завданням цих змін є вдосконалення конституційних основ правосуддя для практичної реалізації принципу верховенства права і забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд справи незалежним і безстороннім судом. Дані зміни особливо вплинули на інститут представництва особи та органів державної влади. Відповідно до п. 11 ч. 16-1 перехідних положень Конституції України, з дня набрання чинності Законом України "Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)": представництво відповідно до пункту 3 частини першої статті 131-1 та статті 131-2 цієї Конституції виключно прокурорами або адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції - з 1 січня 2018 року; у судах першої інстанції - з 1 січня 2019 року. Аналогічні зміни були внесені і в процесуальне законодавство України.

Отже, в більшості випадків для здійснення представництва інтересів в судах України з 1 січня 2019 року слід скористатися послугами адвоката.

Відповідно до ст. 59 Конституції України кожен має право на професійну

правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Отже, для складання позовної заяви, участі в судовому процесі слід скористатися послугами системи безоплатної правової допомоги або послугами приватного адвоката. Право на безоплатну правову допомогу - гарантована Конституцією України можливість громадянина України, іноземця чи особи без громадянства, у тому числі біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, отримати в повному обсязі безоплатну первинну правову допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правову допомогу у випадках, передбачених Законом України «Про безоплатну правову допомогу». Відповідно до ст. 7 цього Закону безоплатна первинна правова допомога включає такі види правових послуг як надання правової інформації, надання консультацій і роз'яснень з правових питань, складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру, надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації).

У свою чергу, безоплатна вторинна правова допомога - вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя. Вона включає такі види правових послуг як захист, здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, складення документів процесуального характеру.

Насамкінець, варто наголосити, що ефективна організація діяльності судової влади є не лише необхідною умовою існування демократичної правової держави, а й запорукою її поступу.

Судовому захисту підлягають всі без винятків права і свободи. Звертатись до суду не так складно і безнадійно, як це іноді здається. І в багатьох випадках це можна зробити власними зусиллями. Та все ж, якщо справа є складною і розібратись в ній до кінця не так просто, слід звернутись за допомогою до юриста. Після консультації особа буде знати напевно чи варто судитися, чи можливо є інші варіанти вирішення проблеми.

Статтю підготувала:

головний спеціаліст відділу
представництва інтересів держави в
судах України Управління судової
роботи та міжнародного
співробітництва Головного
територіального управління юстиції
у місті Києві, к.ю.н.

Кривов'яз О. В.